

תורת אמת הייתה בפייהו

תורת אמת הייתה בפייהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון: כי שפתי להו ישמרו דעת ותורה יבקשו מפייהו כי מלאך ה' צבאות הוא: (מלאכי פרק ב פסוקים ו-ז).¹

ועל הריסיני ירדת ודבר עמיהם משמים ותתן להם משפטים ישירים ותורות אמת חקים ומצות טובים: (נחמיה ט יג).²

ספרי דברים פרשת נצבים פסקא שה

... מה עשה הקב"ה? הביא מיטתו של אהרן ותלאה בשמי שמים והיה הקב"ה עומד בהספד עליו ומלאכי שרת עונים אחריו. ומה היו אומרים? "תורת אמת הייתה בפייהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון".³

אבות דרבי נתן נוסח א פרק יב

הלל ושמאי קבלו מהם. הלל אומר: הוי מתלמידיו של אהרן. אוהב שלום ורודף שלום. אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.⁴

אוהב שלום כיצד? מלמד שיהא אדם אוהב שלום בישראל, בין כל אחד ואחד, כדרך שהיה אהרן אוהב שלום [בישראל] בין כל אחד ואחד, שנאמר: "תורת אמת הייתה בפייהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון" (מלאכי ב ו).⁵ רבי מאיר אומר: מה תלמוד לומר: "ורבים השיב מעון"? כשהיה אהרן מהלך בדרך פגע [לו באדם רע או] באדם רשע ונתן לו שלום. למחר בקש אותו האיש לעבור עבירה, אמר: אוי לי! איך אשא עיני אחר כך ואראה את אהרן? בושתי הימנו שנתן לי שלום. ונמצא אותו האיש מונע עצמו מן העבירה.⁶

וכן שני בני אדם שעשו מריבה זה עם זה. הלך אהרן וישב לו אצל אחד מהם ואמר לו: בני, ראה חברך מהו אומר, מטרף את לבו וקורע את בגדיו, אומר: אוי לי, היאך אשא את עיני ואראה את חברי? בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו. הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו. והולך אהרן ויושב לו אצל האחר ואומר לו: בני,

¹ מה לפסוקים אלה מספר מלאכי ולפרשת השבוע? הרי אינם גם בהפטרה? תשובתנו: פרשת השבוע, בעיקר פרק כ בה, העוסקת בשלל אירועים שכולם חלים בשנת הארבעים ליציאת מצרים, בתום ארבעים שנות הנדודים במדבר, ובהם **באר מרים ומותה** וכן **מות אהרן**, עליהם כבר הרחבנו את דברינו בשנים עברו. והפעם נתמקד בביטוי "תורת אמת" והקשר שלו לדמותו של אהרן.

² במעמד הר סיני ניתנו "תורות אמת". אזכור נוסף של "תורת אמת" במקרא מצוי בתהלים קיט קמב: "צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת", אלא שבשני אזכורים אלה, "תורת אמת" היא בייחוס לקב"ה ואילו בפסוק במלאכי הייחוס הוא לאהרן ולכל מי שהולך בדרכיו. על משקל מאמר חז"ל בגמרא קידושין לב ע"א: "תורה דיליה היא" – התורה היא שלו, הוא עושה אותה תורת אמת. ואנו שואלים: במה?

³ ראה מדרש זה במלואו במקור, שהעם חשד במשה שקנס מיתה על אהרן עד שהוצרך משה להוכיח שלא הוא שגרם למותו של אהרן, ומיד אחרי זה ביקש הקב"ה לסלק את משה מהעולם ולסמוך את מיתתו למיתת אהרן אחיו. כבר הארכנו לדון במדרש זה בדברינו **מות אהרן** כנ"ל. מה שחשוב כאן הוא שהפסוק במלאכי מסמל ומסכת חייו של אהרן. זה ההספד שזכה לו מפמליה של מעלה, מפי הקב"ה ומלאכיו: "תורת אמת הייתה בפייהו". ואנו שבים ושואלים מהי "תורת אמת" בכלל ומה יחסה ל"תורת משה" בפרט?

⁴ עד כאן לשון המשנה במסכת אבות, פרק א משנה יב. מדרש אבות דרבי נתן מבאר ומרחיב כידוע את משנת מסכת אבות ויש בידינו שני נוסחים של מדרש זה ושניהם ישמשו מקור חשוב לנושא שלנו. פרק יב בנוסח א ופרק כה בנוסח ב שנראה להלן.

⁵ תורת אמת" במונחה הכללי, מוזכרת במדרש גם בקשר ליהושע ("אפילו דברים שלא שמע מפי רבו הסכימה דעתו", ירושלמי פאה פרק א הלכה א), על בצלאל (ביטוי דומה, בראשית רבה א ד), על שבט לוי וכל מי שמקדיש עצמו לתורה ("כי אם בתורת ה' חפצו זה שבטו של לוי", מדרש תהלים פרק א) ועוד. אך עיקר האמירה "תורת אמת" היא על אהרן הכהן הגדול, שהרי המשך הפסוקים במלאכי שם הוא: "כי שפתי להו ישמרו דעת ותורה יבקשו מפייהו כי מלאך ה' צבאות הוא" (פסוק שאח"כ שימש בידי חכמים להגביל את כוחם של כהנים ותלמידי חכמים עצמם, שרק אם הם ראויים וטובים כמלאך ה' צבאות, יש לבקש תורה מפייהם. וזה עניין אחר). ראה עוד מדרש שמות רבה לח ה, פרשת תצוה, אשר מדגיש שבזכות תורת אמת שהייתה בפי אהרן, זכה לבגדי הקודש "לכבוד ולתפארת". ומדרש הנחומא פרשת שמיני סימן ה קושר את הפסוק לאיסור שתיית יין של הכהנים: "לכך נצטוו כהן גדול שלא ישתה יין בשעת עבודה כדי שלא תטלטל דעתו, אלא משמר התורה ומשמר הדעת, שנאמר: תורת אמת הייתה בפייהו ... כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו'".

⁶ בדברינו **מות אהרן** בפרשה זו בשנה שעברה הבאנו מדרש זה, והערנו שאולי לא בכדי מוזכר כאן ר' מאיר, תלמידו של אלישע בן אבויה שיצא לתרבות רעה. ראה גמרא חגיגה דף טו בסיפור על אלישע בן אבויה שהתיימשך סופית מלחזור בתשובה, לאחר שביקש מתינוק של בית רבן: פסוק לי פסוקך והלה ענה לו "במקרה" את הפסוק מישעיהו מח כב: "אין שלום אמר ה' לרשעים" אבל רבי מאיר, כאהרן הכהן, האמין שיש שלום ותקנה גם לרשעים והמשיך לשמור על קשר עם אלישע בן אבויה עד מותו ואף לאחר מותו (גמרא חגיגה שם, ירושלמי חגיגה פרק ב, רות רבה פרשה ו, דברינו **אלישע בן אבויה הוא אחר** בדפים המיוחדים). גדול כח השלום מכח הרשע והעבירה. האם השלום הוא תורת האמת?

ראה חברך מהו אומר, מטרף את לבו וקורע את בגדיו, ואומר: אוי לי, היאך אשא את עיני ואראה את חברי? בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו. הוא יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו. וכשנפגשו זה בזה, גפפו ונשקו זה לזה.⁷

המשך המדרש באבות דרבי נתן נוסח א פרק יב

מפני מה בכו ישראל את אהרן שלושים יום? מפני שדן אהרן דין אמת לאמיתו. מנין? לא אמר לאיש שסרחת ולא לאשה שסרחת.⁸ לכך נאמר: "ויבכו את אהרן שלושים יום כל בית ישראל" (במדבר כ כט). אבל משה שמוכיחן בדברים קשים, נאמר: "ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלושים יום" (דברים לד ח).⁹

גמרא מסכת סנהדרין ו ב

וכן משה היה אומר יקוב הדין את ההר, אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום, ומשים שלום בין אדם לחבירו, שנאמר: "תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעוון".¹⁰ רבי יהושע בן קרחה אומר: מצוה לבצוע,¹¹ שנאמר: "אמת ומשפט שלום שיפטו בשעריכם" (זכריה ח טז). והלא במקום שיש משפט - אין שלום, ובמקום שיש שלום - אין משפט! אלא איזהו משפט שיש בו שלום - הוי אומר: זה ביצוע. וכן בדוד הוא אומר: "ויהי דוד עושה משפט וצדקה", והלא כל מקום שיש משפט - אין צדקה, וצדקה - אין משפט, אלא איזהו משפט שיש בו צדקה - הוי אומר: זה ביצוע.¹²

ספרא שמיני - מכילתא דמילואים (לח)

"תורת אמת היתה בפיהו" - שלא טימא את הטהור ולא טיהר את הטמא. "ועוולה לא נמצא בשפתיו" - שלא אסר את המותר ולא התיר את האסור. "בשלום ובמישור הלך אתי" - שלא היראה אחר המקום כדרך שלא היראה אברהם. "רבים השיב מעוון" - שהשיב פושעים לתורה, ואומר: "מישרים אהבון".¹³

⁷ לעיל, אהרון המשכין שלום בין אדם למקום ואילו כאן, שלום בין אדם לחברו. שתי השכונות שלום אלה חשובות בשל חטא העגל מחד גיסא ומחלוקת קרח והרינונים אחר משפחת בני עמרם מאידך גיסא (למרות משה אומר: "לכן אתה וכל עדתך הנעדים על ה' ואהרן מה הוא כי תלינו עלי", במדבר טז יא). ובאבות דרבי נתן נוסח ב פרק כד אהרון גם משכין שלום בין איש לאשתו, וכן עוד מדרשים רבים אחרים המשבחים את אהרון משכין השלום ומונע מהעבירה. אבל אנחנו שואלים אם זה קשור גם ל"תורת אמת". האם יש קשר בין שלום (ולהלן גם צדקה וחסד) ותורת אמת?

⁸ ומה עם מצוות הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא? תאמר שמדובר במקרים בהם לא היה ראוי ונכון להוכיח, ראה דבריני [הוכח תוכיח את עמיתך](#) בפרשת קדושים, אז משה כן הוכיח גם במקרים כאלה? צריך לברר אם לא נגרר הדרשן אחר "פי האגדה" ודמותו של אהרון כנגד ההלכה (כפי שמצוי בדרשות אגדה אחרות).

⁹ ההבדל הוא לא במספר הימים שספדו ובכו למשה ואהרון, את שניהם ביכו בני ישראל שלושים יום. ההבדל הוא במילים "כל בית ישראל" אצל אהרון, מול "בני ישראל" סתם אצל משה. וכל זאת, משום שאהרון היה דן דין אמת לאמיתו! ומהו דין האמת? שלא הוכיח את בני ישראל כמו משה. אך זו דעה אחת. המדרש המקביל באבות דרבי נתן נוסח ב פרק כה חולק על מדרש זה וקובע: "משה היה דיין, ואי אפשר לדיין לזכות שני בעלי דינין כאחת, אלא לזכות את הזכאי ולחייב את החייב. אהרן לא היה דיין, אלא מטיל שלום בין אדם לחבירו, לפיכך אהרן בכו לו כל ישראל ומשה לא בכו לו אלא מקצתן". זה מובן, דין אמת מחייב הכרעה וזו שיטת משה. אז איך נהלום את המדרש לעיל שאומר שאהרון דן דין אמת? האם אפשר שיש הבדל בין תורת אמת ודין אמת?

¹⁰ גמרא (תוספתא) זו היא לכאורה כשיטת אבות דרבי נתן נוסח ב פרק כה שהבאנו בהערה הקודמת: "משה היה דיין, ואי אפשר לדיין לזכות שני בעלי דינין כאחת, אלא לזכות את הזכאי ולחייב את החייב. אהרן לא היה דיין, אלא מטיל שלום בין אדם לחבירו". אך שים לב שהגמרא מביאה את הפסוק במלאכי ומדברת על "תורת אמת" ולא על "דין אמת". ראה מסקנת הגמרא שם ששיטת אהרון של עשיית פשרה, ביצוע בלשון הגמרא, היא עד שלא החל הדין הפורמלי בבית המשפט: "רבי שמעון בן מנסיא אומר: שנים שבאו לפניך לדין, עד שלא תשמע דבריהן, או משתשמע דבריהן ואי אתה יודע להיכן דין נוטה - אתה רשאי לומר להן: צאו ובצעו. משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה - אי אתה רשאי לומר להן: צאו ובצעו". שיטת אהרון היא קודם הדין, אבל משעה שהובא הנושא לפני בית הדין ולדין מתחיל להתברר העניין - רק שיטת משה: יקוב הדין את ההר, קיימת, ואין יותר מקום לפשרה (מה שאולי לא נוהג בבתי המשפט היום). האם כאן נעוץ הפתרון? בין תורת אמת שהיא כוללת גם פשרה ולפנים משורת הדין (תרת משמע) ובין דין אמת שהוא עניין לדיינים בלבד? ומה נעשה עם מדרש אבות דרבי נתן נוסח א פרק יב הנ"ל שאהרון דן דין אמת?

¹¹ לעשות פשרה, וכאמור לעיל, קודם שיובא העניין לתהליך פורמלי בבית הדין.

¹² מהגמרא משתמע שיש עדיפות לשיטת אהרון של ניסיון להשיג פשרה קודם התחלת הדין. פשרה זו (ביצוע) הוא משפט יש בו שלום, משפט שיש בו צדקה. אפשר שזהו "דין האמת" ו"תורת האמת" של אהרון, בתהליך קדם-משפטי של פשרה, אם לא הועילו "[דרכי שלום](#)" אחרות, אך דא עקא, שמשפט, שלום וצדקה נזכרים כאן, אך לא אמת.

¹³ אפשרות נוספת של "תורת אמת" היא אכן כפשוטה, ההיצמדות למה שהתורה מתירה ומה שהיא אוסרת, למה שטהור ולמה שטמא, למה שמותר ולמה שאסור, הן ברמת הדין העקרוני והלמדני בבית המדרש והן ברמת הדין המעשי - בשוק ובחיי המעשה, בכל מקרה לגופו. האם נאמר שתורת משה היא להוסיף סייגים והגבלות (ראה דבריני [עשו סייג לתורה](#) במיוחדים, אבות דרבי נתן נוסח א פרקים א-ב בפרט), בעוד שתורת אהרון היא לא להרבות בכאלה ולהתמקד במה שאסרה והתירה התורה? אפשר שדווקא הקפדה זו של אהרון על מה שאסרה והתירה התורה מסתדרת עם עשיית השלום והפשרה. אפשרות נוספת היא האבחנה בין דיני איסורים וממונות, כפי שמצאנו לא מעט בתורה. בין הלכות חותכות של איסור והיתר, טומאה וטהרה, כשר או טרף וכיוב' ובין סדרי חברה. בין יורה דעה ואבן העזר לחושן משפט (ואיפה אורח חיים? וגם ביורה דעה ואבן העזר יש לדון...).

שמות רבה פרשה ה סימן י

... אבל נשיקה של אהרן ומשה היתה נשיקה של אמת, ועליהן הוא אומר: "חסד ואמת נפגשו", ר' יהודה ב"ר סימון אומר: חסד זה אהרן, ואמת זה משה. ור' עזריה אומר: חסד זה משה, שעשה חסד עם יוסף;¹⁴ ואמת זה אהרן, דכתיב: "תורת אמת היתה בפיהו". הוי: "חסד ואמת נפגשו" - זה משה ואהרן.¹⁵

משנת רבי אליעזר פרשה ח עמוד 152

"שמרו עדותיו וחוק נתן למו" (תהלים צט ז). משה ואהרן נכתב על ידם ספר תורה. במשה הוא אומר: "זכרו תורת משה עבדי". באהרן הוא אומר: "תורת אמת היתה בפיהו".¹⁶

וַיִּדְבֶּר ה' אֶל אֶהֱרֹן וַיֹּאמֶר הִנֵּה נִתְּנִי לְךָ אֶת מִשְׁמַרְתְּ תְרוּמַתִּי לְכָל קֹדֶשׁ יִבְנֶי יִשְׂרָאֵל לְךָ נִתְּנִים לְמִשְׁחָה וּלְבִנְיַד לְחֹק עוֹלָם: (במדבר יח ה).¹⁷

מסכת כלה רבתי פרק ג הלכה א

תנו רבנן: עֲנִיּוֹ מִנִּי? מִמֶּשֶׁה רַבֵּנוּ, דְּכָתִיב: "וְהָאִישׁ מִשֶּׁה עֲנִי מְאֹד", וּבִשְׂבִילָה נִשְׁתַּבַּח מִשֶּׁה, שְׁנֵאמַר: "לֹא כֵן עַבְדֵי מִשֶּׁה",¹⁸ וּשְׁפַל רוּחַ - מֵאֶהֱרֹן, דְּכָתִיב: "כִּי שִׁפְתַי כֶּהֱן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקֶשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מֵלֶאכֶד יִי צְבָאוֹת הוּא", וְכָתִיב: "תוֹרַת אֱמֶת הִיְתָה בְּפִיהוּ וְעוֹלָה לֹא נִמְצָא בְּשִׁפְתָיו בְּשִׁלּוֹם וּבְמִישׁוֹר הַלֶּךְ אֶתִּי וּרְבִים הִשִּׁיב מֵעוֹן".¹⁹ וְאִין לֶךְ שְׁפַל רוּחַ יוֹתֵר מֵרוֹדֵף שְׁלוֹם.²⁰

מסכת סופרים פרק יג הלכה ו

והיכי מברך? בעשרה אומר: ברכו את י"י המבורך. ביחיד כשהוא משכים לקרוא אומר: ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם הנותן תורה מן השמים חיי עולמים ממרומים, ברוך אתה י"י נותן התורה. וגולל ואומר: ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו, ברוך אתה י"י נותן התורה.²⁰

¹⁴ שהתעסק בהעלאת עצמותיו בעת יציאת מצרים, כאשר כל העם היו עסוקים בביזה, משנה סוטה א ט, תוספתא סוטה ד ז.
¹⁵ בפסיקתא רבתי פסקא לג למדנו: "אהבת צדק ותשנא רשע זה היה אהרן שתפס את האמת, שנאמר: תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעוון". אהרן שעושה פשרה ורודף שלום, הוא זה שתופש את האמת, אמת שאפשר לחיות איתה. לא רק שלום, צדקה ומשפט, אלא גם תורת אמת - תורת חיים, אך שוב אולי לא דין אמת כמדרש באבות דרבי נתן נוסח א פרק יב הנ"ל שאנחנו מנסים להבין. יתרון קל זה לשיטת אהרן עולה גם ראה ממדרש אליהו זוטא (איש שלום) פרשה א: "משה לא נשתבח אלא בצדקה, שנאמר: צדקת ה' עשה (דברים לג כא), אהרן לא נשתבח אלא בצדקה, שנאמר: תורת אמת היתה בפיהו (מלאכי ב ו), ואין אמת אלא צדקה, שנאמר אמת מארץ תצמח וגו' (תהלים פה יב)". כאן כבר צדקה היא אמת! אבל משמות רבה הנ"ל נראה שאולי אנחנו מתייגעים בחינם לחפש הכרעה או יתרון לשיטה זו או אחרת. יש תיקו בין שתי השיטות, יש איזון או השלמה עם שתי השקפות עולם אלה, עולמנו מורכב משתי אמיתות שמצויות ופועלות זו לצד זו. פעם חסד הוא אהרן ואמת הוא משה ופעם ההפך: משה הוא החסד ואהרן הוא האמת. במקום בו נושקים החסד והאמת, נושקות גם תורת משה המדויקת עם "תורת האמת" הפשוטת של אהרן.

¹⁶ שני הפסוקים לקוחים מספר מלאכי חותם הנביאים! (ראה דברינו [זכרו תורת משה](#) בשבת הגדול). כביכול, שני ספרים יש לנו: "תורת משה" תורת אהרן היא "תורת אמת". מנין לקח אהרן את ספרו ואת שיטתו? ראה ספרא אחרי מות פרשה ה: "מנין שאף אהרן שומע מפי משה כשומע מפי הקודש? תלמוד לומר: ויעש כאשר צוה ה' את משה. וכן הכתוב משבחו בקבלה, בריתי היתה אתו, תורת אמת היתה בפיהו, ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך ורבים השיב מעון שהשיב פושעים לתורה". ראה ניסוח קצר של רעיון זה במדרש פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) ויקרא פרשת אחרי מות דף מט עמוד ב: "ויעש כאשר צוה ה' את משה. שהיה אהרן שומע מפי משה כשומע מפי הגבורה. וכן הכתוב משבחו (מלאכי ב) תורת אמת היתה בפיהו". אהרן שומע את התורה ממש ששמע מהגבורה כמתואר בסדר לימוד התורה בגמרא עירובין נד ע"ב: "כיצד סדר משנה? משה למד מפי הגבורה, נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו". אבל "כשומע מפי הקודש" אומר שלא אהרן הייתה תבונה משלו, כאילו גם הוא קיבל ישירות מפי הגבורה. אהרן קלט היטב את תורת משה והוסיף לה את "תורת אמת" שלו, את גישתו ושיטתו, כאילו גם הוא שמע מפי הגבורה. ואין זה רעיון חדש. זה הרעיון של כל תלמיד שעתידי לחדש בבית המדרש.

¹⁷ ארבעה פעמים מצאנו בתורה: "ויאמר (או וידבר) ה' אל אהרן וכו'" - אהרן בלבד, בלי משה. אמנם, מדרש ספרי במדבר פסקא ק"ז אומר: "וידבר ה' אל אהרן, שומע אני שהיה הדבור לאהרן? ... הא למדנו שהדיבור למשה שיאמר לאהרן". אבל עובדה היא שבמקרים אלה לא נזכר "משה" בפסוק והדבר אומר דרשני (ואכן דנו המפרשים והמדרשים באותם דיבורים ישירים לאהרן):

והיכן נאמר פסוק זה? בתוכחה לאהרן ומרים שדברו לשון הרע על משה, במדבר יב ז: "לאִיֶּכֶן עֲבָדֵי מִשֶּׁה בְּקִלְבֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא".

¹⁸ משה זכה שתיקרא התורה על שמו בגלל שהיה ענו. ראה שוב דברינו [זכרו תורת משה](#) בשבת הגדול ובהם דברי הגמרא שבת פט ע"א: "אמר לו הקב"ה למשה: הואיל ומיעטת עצמך - תקרא על שמך, שנאמר: זכרו תורת משה עבדי". מסיבה זו זכו גם בית הלל שתיקבע ההלכה כמותם: "מפני שנוחין ועלובין היו, ושונין דבריהן ודברי בית שמאי. ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן" (מסכת עירובין דף יג עמוד ב). אבל מסתבר שיש דרגה נמוכה עוד יותר והיא שפלות הרוח. הנמכת עצמך, מידת ההשתוות שמביאה לרדיפת השלום, לעשיית הפשרה, למניעת החטא לכתחילה. זו תורת האמת של אהרן שמוצבת כחלופה משלימה לתורת האמת של משה ואולי גם לענוותנותו.

²⁰ כל אחד שיקרא בספר התורה, בציבור או ביחיד, כשיגולל ויסיים את הקריאה יאמר את הברכה: "אשר נתן לנו תורת אמת" ויכוון לתורת האמת בשיטת משה או לתורת האמת בשיטת אהרן או לשילוב של "חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו" (תהלים פה יא) ובין כך ובין כך יזכה שיקויים בו ובכולנו "וחיי עולם נטע בתוכנו".

שבת שלום
חודש טוב וקיץ טוב
מחלקי המים

מים אחרונים: "שותפות גורל אחים" נוספת בין תורת האמת של משה וזו של אהרון – תורה שאין בה זיופים, הסתרות והנחות, מצויה בפרשת השבוע שלנו - היא כישלון נאמנותם בחטא מי מריבה. ראה בראשית רבה פרשת ויחי, פרשה צט סימן ה: "כתיב (איוב יב) מסיר שפה לנאמנים וטעם זקנים יקח. ומי הם נאמנים וזקנים? יצחק ויעקב אהרן ומשה. במשה כתיב (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא, וכן אהרן (מלאכי ב) תורת אמת היתה בפיהו. ומפני שאמרו (במדבר כ) שמעו נא המורים, נידונו בשפתותיהם: לכן לא תביאו את הקהל הזה. הוי: מסיר שפה לנאמנים". אבל תורתם איתנו ובה אנו חוזרים וקוראים מידי שנה בשנה, גם את רגע מעידתם.

והידת מחלקי המים לקטנים וגדולים: ראה שוב הפסוק שהבאנו מספר נחמיה בראש דברינו. היכן נמצא פסוק זה בסדר תפילותינו? לפותרים נכונה יחולקו פרסים יקרים וטובים מאלפי זהב וכסף.